

Kmetijske in rokodelske novice.

Na svetlobo dane od c. k. krajske kmetijske družbe.

Tečaj IV.

V sredo 23. Kimovca 1846.

List 38.

V spomin slovenskiga junaka.

(Sonet.)

Bog z nami! ko požene, Ravbar pravi,
Kjer v bistro Savo Kopa se izlije,
Nas čaka vojska zbrana iz Turčije,
Prederzna biti z nami boj kervavi.

Na Siskim polji svoje konje ustavi
Junakov cvet iz Krajne, Horvatiije;
Pred njim, ko megla polje mu odkrije,
Stoji armada turška po planjavi.

Ko listja Kôpa, k' jo je piš natresel
Jesenski čas raz drevja, in prinesel
Na vodo, po-nji plava raznesena;

Tak so junaki Turka razkropili,
V globoko reko Kôpo zapodili,
De sega čez bregove zaježena.

—č.

Ali na voske ali na široke ogone orati, kakó je práv?

Na katerih ogonih se več pridela, na voskih ali na širokih? Če se sèmtertje po deželi ozremo, vidimo po nekterih krajih voske s štirimi ali šestimi brazdami prek srede kupčasto obrazdene ogone, in med vsakim ogonom precèj globok razor; po nekterih krajih pa orjejo ogone na 10 — 12 in še več brazd, takó sicer, de se setev ne le po dolgama, ampak tudi po čez njive lahko zabraná, in de je clo malo razorjev viditi. Po voskih kakor tudi širokih ogonih vidimo lepo pa tudi slabo žito rasti. Če poprašamo oratarjev, zakaj ti voske — uni pa široke ogone delajo, nam odgovoré: „Že od nekdanj je taka šega, in de bi ne bilo práv predelovati od prededov postavljenih šeg, in zemlja drugači obdelana bi ne rodila“. — Tak odgovor nas ne zadovoli. — Res, de nam ne gré ravno vsih del naših prednikov zavreči, kër so nekoliko po raznih skušnjah ali pa po krajskih okolišinah vpeljane bile; tode poprašati pa vender znamo: „Zakaj so naši prededje v tem kraji voske, v unim pa široke ogone brazdili?“ Zvediti je treba, po katerih se setev bolj obnaša, potem bomo v stanu presoditi, kakó je

práv, njive na voske ali široke ogone orati; ali je šega — skorej v vsaki vasi drugači vpeljana — koristna ali škodljiva. V nekterih krajih so že pred 10. 20. ali 30. leti stare šege kmetijskiga obdelovanja opustili, in od tistiga časa več perdelujejo, sosebno delajo namesto poprejšnjih voskih nakupčanih ogonov, zdaj široke in ravne. Neki kmetovavec se je pred 30. leti zemljiša poprijél, ki je imelo skoz in skoz voske ogone, preoral jih je večidel v široke in ravne, in od tistiga časa mu polje bolj rodi; nekoliko voskih ogonov pa je obderžal, koder so zastran lege in lastnosti zemlje taki biti mogli.

Premislimo nemalo, voske ogone po štiri do šest brazd, in našli bomo njih prid in škodljivost. Pri voskih ogonih se obrazdi gostih razorjev dovolj, lehe dobé parstí skupama, razori pa so enaki žlebam, po katerih se obilna mokrota iz njiv odtéka. Iz tega se lahko razumi, de so voski in na kupčeni ogoni na močirnim in vlažnim polji práv koristni, kakor tudi na plitvi in pešeni zemlji, kjer se ne da globoko orati, zató de mokrota v njih delj ostane in razni sad globokeje vkorenini.

Ko so naši prededje že v starih časih začeli zemljo obdelovati, novine in zarašene prostore tergati in v njive preobračati, se je srova zemlja gotovo nar ložej v voske ogone vdelati dala. Bila je večidel neravna, nevkretna, polna jam in herbto, vlažna in močirna, kakoršnih še dan današnji po ledinah, srenjah, neobdelanih prostorih in gošavah dovolj vidimo. Skorej bi rekel, de niso ljudje starih časov radi teške zemlje orali — saj še tudi niso za to delo pripravniga orodja imeli — ampak le plitve se poprijemali, na kateri so si, kolikor je bilo moč, živeža pridelovali; te šege so njih nasledniki povzeli, in potem takim so voski ogoni še dan današnji, kjer bi jih treba ne bilo, v stari navadi, in kjer bi široke, ravne lehe gotovo koristniši bile in veliko več pridelka donesle. Ščasama so pa venderle pridni kmetovavci srovo in mokro zemljo vdelali, poravnali in posušili, počasi je dobivalo kmetijstvo več in boljiga orodja, s katerim se zemlja lahko globokeje obdelovati in rahljati zamore, je

tedaj ni treba kupčati in razorjev po nji delati, po katerih, kakor je očitno, v mokrih letinah, celó nič ne zraste.

Na novo vpeljana šega: žito kositi, namesto žeti ga, je sémtertje na Nemškim in Českim vozke ogone že davno pregnala; kér so se ljudje prepričali, de so široke in ravne lehe po njivah koristniši zavoljo žitne košnje, ktera se z manj potroški, ložeje in hitreje opravi, kot žetev; in zavoljo obilnišiga pridelovanja.

Kmetovavci! kupčajte zemljo in brazdite jo v razore le na takih njivah, kjer se močvir, kakor je bilo prej rečeno, po nobeni drugi viži posušiti ne da, in kjer je zemlja plitva, de se zastran spodnje skalnate ali pešene terdine ne da rasti potrebne parsti zadosti izorati.

L—c.

Zalostno oznanilo in prošnja zastran korúna.

Tudi v naši okolici nas je nesreča zadela, de je na enkrat po vsih njivah korún (repica, kostanj) zrel postal, pa ne le samo zrel, ampak vès čern. Po večkratni skušnji se je pokazalo, de je že več kot pol korúna od znane bolezni nagnjitiga, od ktere so že lanske in letašnje vsega spoštovanja in hvale vredne Novice veliko povedale.

Korún je v naših krajih že več let práv malo cvetel, pa vender je bilo letas sém ter tje še nekaj cvetja viditi, in pa tudi neke semenskih jagod se še najde, tode le na eni sorti korúna, in ta je nemalo rudečkasta sorta, ktera ni samo po koži, ampak tudi pod kožo rudečkasta; od te sorte tedej sim nekaj semena, to je jagod nabral.

Rumen korún pa, kteriga je povsod nar več, in kjer skorej družiga ne sadé, ni pa kar nič semenskih jagodic obdržal.

Prosimo, de bi nam hotli v Novicah oznaniti, pred ko bi mogoče bilo, kakó z jagodami in pa s semenam ravnati, de bi dobro ostalo do prihodnje spomladi? — Ali ne bo ognjiti korún ljudém in pa živini na zdravji škodval?

V Doberli Vasi na Koroškim 3. Kimovca 1846.

J. St.

Odgovor.

Bučne in kumarne, kakor tudi jabelčne in hruševe peške so za seme narbolji, če se v bučah, kumarah, jabelkih in hruškah toliko časa pusté, de popolnoma dozori, česar jim večkrat manjka, kader se vùn vzamejo; popolnoma zrele vsajene, bodo, kader v zemljo pridejo, urno kalile in takó spešno rastle, de jih bo veselje viditi, ravno táko lastnost imajo tudi korúnove jagode. Kdor si je tedej korúnovih jagod *) kaj za seme nabral, ktere želi spomladi sejati, naj jih dene, kolikor se da, na suh in zračen ali vétren kraj, pa ne preveč na debelo, de do dobriga dozore in se sčasoma posušé, potem se spomladi, kot marsiktera druga reč, med rokama lahko zmanejo, de se gólo in za setev pripravno seme dobí. Seje se pa v plitve verstice, redko in komej po palci globoko v dobro zemljo, in kader zeliše iz zemlje pribode, se mora večkrat opletí, de ga plevél ne zaduší; potem takim da vsako zdravo semensko zerno, po enim ali pa po dva lešnjeku debela korúnčika, drugo leto se imenovani sadež zopet v dobro zemljo, kakor je pri korúnu navada, posadí in po takim deli se še

*) Kakor smo v 33. listu za korúnovo seme (jagode) prosili, tudi danes prosimo, kdor ga je kaj nabral, naj nam ga pošle, kolikor ga uterpí, radi mu ga bomo plačali. Vredništvo.

le tretje leto lepiga in zdraviga korúna za prihodnje čase pridela.

Nagnjiti korún je strup ljudém in živini; nikakor ga ne svetvamo jesti ne ljudém, ne živini pokladati, dokler ni do čistiga gnjilobe otrebljen; potlej še le se sme po malim prešičem med drugo klajo kuhati dati.

Oroslav.

Gotovo sredstvo korún gnjilobe ohraniti.

Nasledno sredstvo smo v Českih nemških novicah brali, od kteriga Ačavski fajmošter, visokočastitljivi gospod Kajetan Haan tole pišejo: Gnjloba na korúni, od ktere je po dolgim in širokim že veliko pisaniga, se je posebno letas neizrečeno razširila in žuga veliko deželam revšino in lakoto; ravno zató bom sredstvo tukej oznanil, ki se je po mnogoverstnih skušnjah zastran gnjilobe korúna práv koristno obneslo, tole je: „Sadite zdravi korún v negnojno pa dobro zemljo, takó se vam ni treba bati, de bi se ga gnjloba podstopila“. Tacih njiv, ki niso vsako leto gnojne je povsod nekoliko, v goratih krajih kakor tudi v ravninah; v gorah ne gnojé kakih njiv dostikrat po 5 po 10 let, ampak le v prahi ležé, ter jih imajo le za pašnike; v ravninah je za korún saditi, dobro deteljše preorati, ali pa tiste njive, kjer ste rež in pšenica rastle.

Poskusimo vse, in kar je dobriga obdržimo!

Bratje sv. Cirila in Metuda v naših šolah.

(Konec.)

Kakor v Spitalicu tudi po drugih krajih pridni duhovniki nekoliko dni v tedni šolo imajo. Po tem soseska hasen šole spozná, in se potroškov ne vstraši vsakdanjo šolo vtemeliti.

Po tim poti se je nar več šol po Koroškim kakor po Štajarskim začelo; in taki duhovski gospodje, vtemelitelji pravih šol, so tistiga kraja veliki dobrotniki, vredni, de njih imé med ljudstvom slovi. Veliko takih dobrih pastirjev je že pomerlo, med njimi rajni Janez Miklav, rojeni v Vovbrah na Koroškim 25. Prosenca 1803. Poseben prijatelj bolnikov in pa skerben učitelj mladine so bili. Po vsih farah, po kterih so bili kaplan, namestnik in poslednič fajmošter, so šolo imeli, ter so vedili, de po izgledi svojiga Mojstra mašnik brez učencov biti ne sme. Umerli so v Švabeci 20. Svičana 1837. — Ravno tak mož po volji božji so bili rajni Gregor Pevec, rojeni v stari Loki na Krajnskim 25. Prosenca 1803. Bogaboječ duhovnik in nevtruden spovednik, so bili mladine soseben varh pred zapeljivostjo svetá, ter so jo gizdosti in nevarnih dobrovolj s vso močjó varvali. Veliko lepih bukev so svojim šolarjem preskerbeli, ter so spoznali, de so lepe bukve dober prijatelj na poti življenja. Umerli so fajmošter per Novišti nad Gornjimgradom 15. Brezna 1844.

Le malo let sta živela, pa veliko dobriga storila; v slavi naj ostane njuni spomin. — Veliko pridnih delavcov v vinogradi Gospodovim še pa živí, in mlado tersje v šolah ob delavnikih in nedeljah lepó obdeluje. Rad bi njih imena povédal, naj bi se jim zameriti ne bal. Zapisane so njih imena v bukvah življenja; oni so hvalevredni bratje in nasleditelji svetih apostelskih bratov Cirila in Metuda. Naj se jim ravno njih trud po zasluženju ne poplača; njih imena, ki veliko drugih v pravici podučijo, bojo sijale kakor zvezde na vse večne čase. Dan. 12, 3.

V sedajnih dneh soseska, bodi si na planini ali v ravnini, brez šole slabo izhaja; v sredi sosedov hitro zaostaja, podobna zapušenimu tersju, ki skerbni ga go-